

Uloga odgojitelja kao voditelja likovnih aktivnosti

Šestan, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:362370>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTA ŠESTAN

ULOGA ODGOJITELJA KAO VODITELJA LIKOVNIH AKTIVNOSTI

Završni rad

Pula, srpanj 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTA ŠESTAN

ULOGA ODGOJITELJA KAO VODITELJA LIKOVNIH AKTIVNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303070812, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: Breza Žižović, mag. art. paed.

Pula, srpanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST LIKOVNE METODIKE.....	3
3. LIKOVNE AKTIVNOSTI I LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI 5	
3.1. Razvoj likovnog jezika djece.....	6
3.2. Važnost likovnih aktivnosti u predškolskoj dobi	7
4. FAZE LIKOVNOG RAZVOJA DJECE	10
4.1. Faza izražavanja primarnim simbolima	11
4.2. Faza izražavanja složenim simbolima	13
4.3. Faza intelektualnog realizma	15
4.4. Faza vizualnog realizma	18
5. LIKOVNI TIPOVI DJECE	20
5.1. Likovni tipovi djece uvjetovani likovnim sposobnostima	20
5.2. Likovni tipovi djece uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava	21
5.3. Likovni tipovi djece uvjetovani osobnim kompetencijama djeteta	21
6. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA.....	23
6.1. Uloga odgojitelja u razvoju djeteta	23
6.2. Osobne i profesionalne kompetencije odgojitelja.....	24
7. ULOGA ODGOJITELJA KAO VODITELJA LIKOVNIH AKTIVNOSTI	27
7.1. Ometanje i poticanje dječjeg stvaralaštva	29
7.2. Motivacija, kreativnost i stvaralaštvo	31
8. VREDNOVANJE DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA.....	34
9. PRIMJER LIKOVNE AKTIVNOSTI.....	36
8.1. Pisana priprema za aktivnost	37
8.2. Likovni radovi	42
8.3. Osvrt na provedenu aktivnost.....	52
10. ZAKLJUČAK	54
11. LITERATURA	55
12. POPIS SLIKA.....	56
SAŽETAK	58
SUMMARY	59

1. UVOD

Predškolske ustanove su mjesta dječjeg razvoja, socijalizacije, učenja i igre. To su, uz obitelj, mjesta gdje djeca provode najviše vremena te su kao takve jedan od najvažnijih čimbenika u životu djeteta. Dječji svijet obiluje maštom i kreativnošću, dijete putem likovnog stvaralaštva izražava svoja neobična i nepredvidljiva shvaćanja svijeta u kojem odrasta. U predškolskoj se ustanovi dijete upoznaje s likovnim jezikom i njegovim elementima. Cilj djelatnika odgojno-obrazovnog rada je potaknuti djecu na likovni izraz na način da putem njega usvoje nova znanja, vještine i vrijednosti. Kako bi to uspjeli, odgojitelji moraju poznavati kako psihološki, tako i likovni razvoj djeteta, njegove individualne sposobnosti i potrebe te metodiku poučavanja djece predškolske dobi.

Likovni jezik je urođena sposobnost namijenjena komunikaciji. Ta će se sposobnost razvijati i povećavati, onoliko koliko ju pojedinac njeguje, odnosno koliko se njome bavi. Djeca likovno izražavaju sadržaje i oblike koje ne mogu ili ne znaju izraziti verbalno, a nalaze se u njihovim mislima i emocijama. Oblici kojima se djeca izražavaju im dokazuju kako u svijetu postoje iskustva i znanja koja još nisu doživjela te ih to motivira na daljnje istraživanje i eksperimentiranje (Belamarić, 1987).

Predmet i cilj ovog završnog rada je upoznavanje s likovnim izrazom i stvaralaštvom djece te uloga i utjecaj odgojitelja u tom razvoju kroz provedbu likovnih aktivnosti u dječjem vrtiću. U tu svrhu potrebno je prepoznati postupke koji će kod djece potaknuti razvoj likovnog stvaralaštva, a koji će ga sputavati, kako bi se u radu mogle primijeniti najbolje i najkorisnije metode za dijete.

Drugo se poglavlje rada odnosi na povijest metodike likovne kulture – njezini počeci i faze razvoja.

U trećem su poglavlju predstavljene likovne aktivnosti i likovno izražavanje djece predškolske dobi, objašnjen je razvoj likovnog jezika, važnost likovnih aktivnosti, načini ometanja i poticanja dječjeg stvaralaštva te uloga motivacije, kreativnosti i stvaralaštva.

Četvrto poglavlje opisuje faze likovnog razvoja kroz koje dijete prolazi od rođenja do kraja osnovnoškolskog obrazovanja.

Peto poglavlje govori o likovnim tipovima djece i njihovim karakteristikama.

U šestom se poglavlju govori o kompetencijama odgojitelja.

Sedmo je poglavlje usmjereno na glavni dio rada – ulogu odgojitelja kao voditelja likovnih aktivnosti.

U osmom se poglavlju opisuje način vrednovanja dječjih likovnih uradaka.

U devetom poglavlju se nalazi primjer likovne aktivnosti u dječjem vrtiću na temu *Borove grančice* te se analiziraju crteži predškolske djece.

Deseto je poglavlje popis korištene literature u radu.

U jedanaestom se poglavlju nalazi popis slika.

Svi podaci u ovom završnom radu prikupljeni su iz stručne literature kolegija *Metodika likovne kulture*, stručnih članaka, mrežnih stranica, monografija i objavljenih knjiga na temu likovne kulture u odgojno-obrazovnim ustanovama.

2. POVIJEST LIKOVNE METODIKE

Likovna umjetnost razvija se još od prapovijesti, od drevnih vremena gdje je tadašnji narod nesvjesno koristio likovne elemente i tehnike kako bi komunicirao i sporazumijevao se, izvodio razne rituale, izrađivao korisne predmete, ukrašavao ih i sl. Danas je likovna umjetnost definirana i dostupna svima u raznim oblicima, a njezin cilj je prenošenje određene poruke putem vizualnog medija.

Pedagoška znanstvena disciplina, odnosno interdisciplinarna znanost koja obuhvaća spoznaje i teorijske sustave općeg i likovnog razvoja djeteta, likovnog jezika, vizualne i likovne poruke, elemenata didaktičko-metodičkog polja te likovnih područja, nazvana je metodika likovne kulture (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Počeci razvoja likovnog odgoja i obrazovanja temelje se na zahtjevima manufakturne proizvodnje u smislu točnog precrtavanja oblika koji su se rabili u proizvodnji. Tako je početkom 19. stoljeća uvedeno crtanje kao nastavni predmet u općeobrazovnim školama. U nastavi crtanja vrednovala se urednost i točnost likovnog izražavanja, tzv. tehničko-imitacijska faza. Druga polovica 19. stoljeća donosi nagli razvoj industrijske proizvodnje i velike konkurencije što je zahtijevalo estetsko oblikovanje okoline. Takve su potrebe dovele do otvaranja većeg broja umjetničkih škola te se je pojavio velik broj priručnika koji su predlagali kako izvoditi nastavu crtanja u školama (Brajčić, Kuščević, 2015).

Demokratizacijom obrazovanja početkom 19. stoljeća, likovna kultura je uvedena u sve osnovne škole i dječje vrtiće. Općeobrazovni likovni odgoj i obrazovanje da bi postao namijenjen svim građanima, prošao je šest faza razvoja (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:82):

1. Tehničko-imitativna faza (1833. – 1880.) – tehničke vježbe i razvijanje sposobnosti precrtavanja
2. Pokret za umjetnički odgoj i obrazovanje (1880. – 1905.) – razvijanje odnosa prema estetskom, sposobnost ukrašavanja uporabnih predmeta

3. Psihološka faza (1905. – 1925.) – uvažavanje uzrasne individualnosti i psihološke zakonitosti razvoja djeteta, te izvornog dječjeg crteža
4. Pedagoška faza (1925. – 1955.) – isticanje pedagoških postupaka, učenje likovnog jezika, razvoj stvaralaštva
5. Sociološka faza (1955. – 1970.) – širina likovnog fenomena; dizajn, vizualni mediji, masovna vizualna kultura itd., kritičko prihvaćanje vizualnih poruka
6. Postmoderna (1970. do danas) – relativiziranje principa, vrijednosti i stajališta o likovnoj kulturi

“Ove tendencije u koncepciji likovne kulture pratile su likovnu kulturu djece predškolske dobi s napomenom da se u likovnoj kulturi predškolske djece uglavnom polazilo od spontanog dječjeg likovnog izraza. Kako je ovaj dječji izraz po svojoj prirodi pretežno kreativan, tako je prostor za druge teorijske koncepcije morao biti ograničen, što je bilo vrlo povoljno za usvajanje likovne kulture u dječjim vrtićima.” (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:83).

3. LIKOVNE AKTIVNOSTI I LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Dijete svoje emocije i stanja koje ne može ili ne želi izreći manifestira na različite načine poput plakanja, smijanja, vikanja, različitih fizičkih kretnji, pjevanja, fizičkog kontakta i slično. Likovno izražavanje također može biti jedan od načina komunikacije, izražavanja potreba, osjećaja i doživljaja. Takav je oblik izražavanja koristan kako za djetetov razvoj, tako i za roditelje i odgojitelje kako bi u dječjem likovnom radu mogli lakše spoznati djetetove unutarnje doživljaje, potrebe i stanja.

Nakon spoznaje o važnosti likovne umjetnosti na cjelokupni razvoj djeteta, metodičari likovne kulture odvojili su materijalne i odgojne ciljeve. Materijalne ciljeve opisuju kao fond znanja o likovnoj kulturi, odnosno likovno-stručna znanja koja je moguće definirati. To su znanja i umijeća iz područja likovnih tehnika, teorije oblikovanja, teorije umjetnosti i analize likovnih dijela, povijest umjetnosti. U odgojne ciljeve ubrajaju se likovne sposobnosti koje djeca razvijaju likovnom kulturom, senzibilitet za likovne pojave, uređenje sredine u kojoj borave, integraciju likovnih vrijednosti u proizvode i sl. (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Likovni izraz ili likovni jezik je sposobnost djeteta koja se razvija iz vlastitih potencijala kojima ono istražuje sadržaje i oblike koji im fizički nisu dostupni, već se njima bavi njihova savjest. Putem takvih oblika dijete upoznaje svijet i život koji nadmašuje uobičajene obrasce. Likovne aktivnosti osnažuju dječje sposobnosti percipiranja, predočavanja, poimanja te oblikovanja i stvaranja. Te su sposobnosti urođene ali da bismo potakli njihov razvoj potreban je individualan likovni rad kroz vlastita viđenja i ideje te njihovo izražavanje kroz vlastiti oblik, a prvenstveno djetetovo pravo na individualnost (Belamarić, 1987).

Likovne aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama dijelimo na (Balić Šimrak, 2010):

- Samoinicijativne i spontane aktivnosti koje dijete započinje likovnom tehnikom koja mu je nadohvat ruke
- Planirane likovne aktivnosti koje provodi odgojitelj; imaju svoje ciljeve i zadatke u odnosu na odgojno-obrazovni program

Samoinicijativne aktivnosti služe kao ogledalo djeteta – govore o njegovim mogućnostima, željama, mislima i sl. U drugoj skupini su aktivnosti kojima dijete može izraziti svoju osobnost i usvojiti nova znanja, te zajedno sa odgojiteljem istražiti likovne tehnike i materijale. Likovna aktivnost treba biti pomno isplanirana ali i podložna promjenama u koliko se stvori potreba za to (Balić Šimrak, 2010).

Kako bi dijete upoznalo i razumjelo likovnu umjetnost, potreban je odgajatelj koji će im približiti složenost likovnog fenomena te objasniti elemente likovne umjetnosti na njima shvatljiv način. Dijete i samo može izraziti potrebu za likovnim izražavanjem kada je likovnom umjetnošću eksponirano u određenoj mjeri te uz to osjeća sklonost takvoj vrsti izražavanja (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010). U dječjim vrtićima odgojitelji često djeci daju poticaje za razne likovne aktivnosti putem kojih djeca razvijaju sposobnosti likovnog izražavanja, likovni jezik, estetiku, psiho-motorne sposobnosti, potiču samostalnost, autonomnost, pozitivnu sliku o sebi te niz drugih kvaliteta, stoga likovne aktivnosti u predškolskom odgoju i obrazovanju ne bi trebalo zanemarivati

3.1. Razvoj likovnog jezika djece

Svaki sustav komunikacije koristi svoje simbole, izraze, značenja i strukturu, pa tako i likovni jezik. Kako djeca prolaze kroz stupnjeve svoga razvoja, tako se mijenjaju i razvojne faze likovnog jezika. U svakoj od tih faza dijete svoju pozornost usmjerava prema novom načinu izražavanja svoje kreativnosti.

Likovnim jezikom djeca, na vrlo specifičan način izražavaju poimanje sebe i svijeta oko sebe. Njime izražavaju svoja iskustva, doživljaje, znanja, razumijevanja, ideje i misli. Likovni jezik omogućuje djeci da od rane dobi razvijaju svoje likovne sposobnosti i kreativnost (Slunjski, 2013).

Sposobnost likovnog izražavanja i stvaranja javlja se kao rezultat individualnog rada, bez obzira na urođene predispozicije (Belamarić, 1987). Kako i za sportske ili glazbene aktivnosti, tako i za one likovne, potrebna je vježba i usavršavanje. Osoba može biti nadarena ili talentirana, no ako se talent ne njeguje, usavršava, potiče, on neće opstati. Isto je sa likovnim aktivnostima, ako dijete u vrtićkoj dobi učestalo izvršava

likovne zadatke te se bavi likovnim aktivnostima i bez poticaja odgajatelja ili roditelja, ono će njegovati svoj likovni talent. Ako kasnije taj talent bude zapostavljen, on se više neće razvijati već će stagnirati. Stoga, stupanj razvoja likovnog jezika djece ovisi o individualnim željama i interesima te o kontinuiranom likovnom radu pojedinca.

Prvi susret djeteta sa likovnim izražavanjem je pomicanje ruke po papiru držeći pisalo koje na tom papiru ostavlja trag. Urođeni unutrašnji impuls potaknut će dijete da se u tome okuša na isti način koji je vidjelo, pokretat će pisalo površinom papira. U toj situaciji dijete imitira radnju bez svjesnog interesa, već njime upravlja poriv koji ga pokreće da to isproba. Tada dijete povezuje uzrok (pisalo) i posljedicu (trag na papiru) te je za dijete to veliko otkriće. Dijete vremenom istražuje kakve sve tragove može ostaviti na papiru, kakve poteze može koristiti, istražuje snagu, kontinuitet i prekid linija. Dijete će svoje likovne radove početi opisivati, govoriti što je na njima, prepoznavati u linijama svoja unutarnja i vanjska iskustva. Stvaranje linija imitacijom tada prerasta u sposobnost izražavanja. Dijete tada počinje misliti o onome što crta, npr. mislit će na kuću, a crtat će razne linije koji predstavljaju življenje u kući. Linije neće biti jednake – različiti potezi, snaga pritiska i zamasi govore o različitostima koje se u toj kući susreću te o djetetovim doživljajima tih razlika (Belamarić, 1987).

„Predškolsko dijete ima svoj likovni jezik – na nama je da ga oslušujemo, pokušamo razumjeti u njegovoj suštini i iznad svega da ga poštujemo. U kvalitetnom likovnom procesu dijete otkriva vlastite potencijale i nema potrebu za natjecanjem s vršnjacima, ono uči i stvara, odnosno, stvarajući-uči, stječući tako naviku koja će mu kroz život biti najbolji saveznik.“ (Balić Šimrak, 2010:8)

3.2. Važnost likovnih aktivnosti u predškolskoj dobi

Likovne aktivnosti važan su dio odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj i školskoj dobi. U predškolskoj dobi likovne aktivnosti potiču emocionalni, socijalni, motorički i kognitivni razvoj te se zbog svih dobrobiti koje likovno izražavanje donosi, sugerira povećanje opsega takvih aktivnosti u dječjim vrtićima te njihova integracija s ostalim predmetima i aktivnostima. Provođenje likovnih aktivnosti u predškolskim ustanovama

uvelike ovisi o motivaciji i preferencijama odgojitelja koji likovne aktivnosti potiče i realizira. Kako bi se u odgojno-obrazovnom radu realizirala nastava likovne kulture, potrebna su znanja iz nastavnog predmeta Metodika likovne kulture kojim se usvajaju elementi realizacije likovne nastave prema razvojnim i individualnim sposobnostima i potrebama svakog djeteta. Taj kolegij odgajatelje priprema za realizaciju likovnih aktivnosti prilikom pisanja priprema za aktivnost držeći se propisanih nastavnih principa te uvažavanja želja i potreba djece kako bi nastava likovne kulture u vrtiću pridonijela cjelokupnom psiho-fizičkom razvoju djeteta.

Likovne aktivnosti ne pridonose samo umjetničkom izražavanju. Integracija likovnih aktivnosti sa ostalim aktivnostima koje se provode u dječjim vrtićima, kao npr. matematičke aktivnosti, glazbene aktivnosti te učenje jezika nužno je kako bi djeca stekla iskustvo povezivanja pojmova iz različitih područja te da bi sistematizirala individualna znanja o njima. Crte, oblici, ravnoteža, odnosi veličina, linearna perspektiva, prostor, simetrija su pojmovi koje nalazimo u likovnoj kulturi i matematici, bez tih pojmova niti jedno od ta dva područja ne bi postojalo. Likovni rad može pomoći u savladavanju glazbenih aktivnosti te u pamćenju i razumijevanju pročitane sadržaja. Djeca predškolske dobi često ne poznaju sva slova i riječi, tada na temelju književnog predloška stvaraju slike u svojoj mašti koje kasnije ilustriraju. Skiciranje i crtanje detalja djeci može služiti kao idealan alat za pamćenje novih sadržaja (Šarančić, 2014).

Kroz likovni rad djeca poboljšavaju vještine poput zapažanja odnosa veličina, nijansi boja, svjetla i sjene. Djeca uče promatrati, opisivati, interpretirati i analizirati. Lakše verbalno i neverbalno izražavaju svoje emocije što im olakšava brojna područja života i učenja u kasnijem životu (Šarančić, 2014). U likovnim aktivnostima djeca najčešće dobivaju pozitivne kritike što doprinosi njihovom samopouzdanju i samopoštovanju. Samopouzdanija će djeca biti i motiviranija te spremnije i lakše učiti, dok će samopoštovanje poticati dječju radoznalost, eksperimentiranje i istraživanje na svim životnim područjima. Likovnim aktivnostima potiču se i razvijaju socijalne aktivnosti poput razumijevanja i tolerancije u grupnim radovima te društvenog prihvaćanja i timski duh. Također, djeca aktivno uključena u likovne aktivnosti mogu razviti organizacijske

sposobnosti. Kontinuiranim likovnim radom djeca pokazuju razvoj optimizma i samopouzdanja (Šarančić, 2014).

Likovne aktivnosti u predškolskoj dobi posebno su važne za djecu s teškoćama u razvoju. Na takvu djecu likovne aktivnosti djeluju pozitivno na izgradnju živčanog sustava te razvoj estetskih i kreativnih sposobnosti, pokazale su i druge koristi u igri, emocijama te odmaku od zdravstvenog problema (Šarančić, 2014).

Postoji više načina kojima odgajatelj može potaknuti i pridonijeti djetetovom likovnom izražavanju kako bi likovnu aktivnost približio djeci. Belamarić (1987:25) navodi kako su to: „(...) usmjeravanje pažnje, aktiviranje sjećanja, maštanje, ilustracije, zamišljanje, igre sa likovnim materijalima i potvrđivanjem.“ Da bi odgajatelj potaknuo razvitak umjetničkih vrijednosti kod djece trebao bi znati prepoznati individualne faze razvitka kreativnosti te se njima prilagoditi dajući djeci poticaje prilagođene njihovom uzrastu (Belamarić, 1987).

4. FAZE LIKOVNOG RAZVOJA DJECE

Dijete potrebu za likovnim izražavanjem dobiva nakon prve godine života. Do tada djeca nemaju potrebu za ovim načinom izražavanja, a ne posjeduju ni sposobnosti potrebne za to. Kako je svako dijete individua za sebe te razvoj nije strogo određen, potrebno je naglasiti kako proces razvoja likovnosti djece može varirati zbog ritma razvoja pojedinca te utjecaja okoline na dijete. Potreba za likovnim izražavanjem povećava se, postepeno i prirodno, sazrijevanjem djeteta. Njegove se potrebe za aktivnim istraživanjem i doživljavanjem novih iskustava putem likovnog stvaralaštva mijenjaju razvojem emocionalnih, socijalnih i kognitivnih sposobnosti te prolaze kroz određene faze koje nam govore da je dijete usavršilo određeni segment znanja i sposobnosti.

Tijekom razvoja u dječjim se crtežima pojavljuju određene karakteristike koje je moguće uočiti, to su (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:55):

- Transparentnost
- Dinamičnost
- Prevaljivanje
- Cjelovitost

Grgurić i Jakubin (1996) u knjizi "Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje" govore kako likovno izražavanje djece možemo gledati kao:

- Potreba i sklonost za igru urođena svakom djetetu
- Likovno izražavanje radi zadovoljavanja unutarnjih potreba za izražavanjem

Također, spominju kako na razvitak utječu i procesi sazrijevanja i učenja koji se u to vrijeme javljaju kod djece:

- Razvoj okulomotorike
- Razvoj motorike ruke, šake, prstiju
- Ovladavanje instrumentom rada (olovkom, kistom)
- Razvoj spoznavanja okoline i znanja o njoj
- Razvoj potreba i sposobnosti prikazivanja okoline

Ti procesi se isprepliću s različitim naglaskom u svakoj od faza likovnog razvoja djece. Faze razvoja biti će opisane u nastavku (Grgurić, Jakubin, 1996).

4.1. Faza izražavanja primarnim simbolima

Prva faza likovnog izražavanja djece odvija se u ranom djetinjstvu, u dobi od prve do treće godine djetetova života. Fazu izražavanja primarnim simbolima obilježava nesređeni likovni izraz koji izražava djetetov psihomotorički i osjetilni doživljaj povlačenja linija na podlozi. Ovu fazu opisuju jednostavne linije, udarno crtanje, kružno crtanje i titrajno crtanje. Dijete većinom ne prati svoj rad, važnost pridaje gledanju i praćenju linije, a ne njezinoj kontroli. Ova se faza dijeli na dva razdoblja:

1. Nesređen ili slučajni likovni izraz – sastoji se od crta dobivenih pomoću jednostavnih pokreta ruke. Dijete na početku ovog razdoblja olovku drži grčevito između prstiju i ne miče zglob, prema kraju faze ruka postaje opuštenija te držanje olovke slično odrasle osobe. Linije su obično zakrivljene u polukružnom pravcu te dijete olovku većinom ne diže od papira do završetka poteza (Grgurić, Jakubin, 1996).

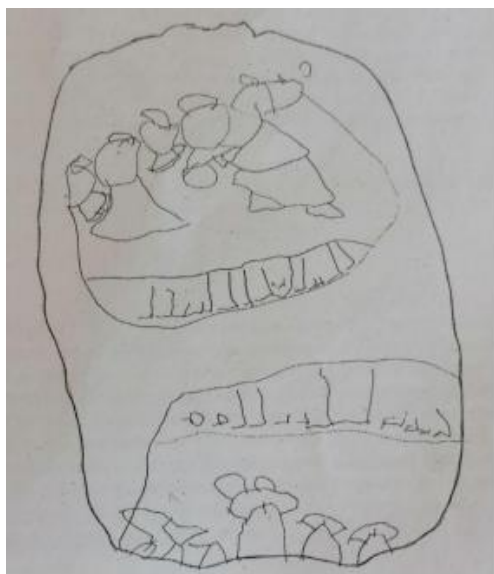

Slika 1. Titrajno risanje, olovka - 2 godine (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 2. Kružno risanje, olovka – 2 godine (Grgurić, Jakubin, 1996).

2. Kontrolirano risanje –dijete u ovom podrazdoblju linijama daje značenje koje se mijenja u toku pridodavanja novih linija stoga je korisno djeci postavljati pitanja o crtežu. Djeca počinju razumjeti odnose između linija na papiru i stvarnih objekata ili iskustva. Držanje olovke je puno sličnije držanju olovke odrasle osobe – ruka više nije u grču, već ju dijete okreće oko ramenog zgloba, a koristi i pokrete iz lakta i prstiju kako bi dobilo finije pokrete. U ovom se razdoblju pojavljuju prvi kružni oblici koji upućuju na organizaciju razvoja motorike. Pojavljuju se i oblici čovjeka, a na kraju razdoblja vidljivo je kako dijete počinje upravljati motorikom te razmišljati o pokretima ruke(Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 3. Kružni oblici, stvarni objekti „garderoba“– 3,5 god(Grgurić, Jakubin, 1996)

U ovom se razdoblju javlja i prvi prikaz čovjeka kojeg prikazuje kroz simbol glave i nogu, jednostavnim oblicima pomoću linija i ovalnih oblika. Linije označuju noge, a ovalni oblik predstavlja glavu i trup.

Slika 4. Izražavanje primarnim simbolima: Prvi prikaz čovjeka "glavonožac" (Belamarić, 1987)

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) prvo razdoblje likovnog razvoja djeteta nazivaju fazom šaranja te navode kako ona traje od godinu dana i pet mjeseci do tri godine i pet mjeseci. Ističu kako motorika djeteta utječe na karakter šaranja i promjene u vrsti šaranja – pravolinijsko, kružno, skakutavo, udarno, oblici križa, klupka. Šare u ovom razdoblju nastaju bez težišta te se kao takve mogu promatrati sa bilo koje strane . „U ovom razdoblju djeci treba dati mek i intenzivan grafički materijal, meku olovku, kredi i paste, dok se u narednim fazama mogu koristiti i drugi pribori i materijali, sukladno primjerenosti dječje dobi.“ (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010:53)

4.2. Faza izražavanja složenim simbolima

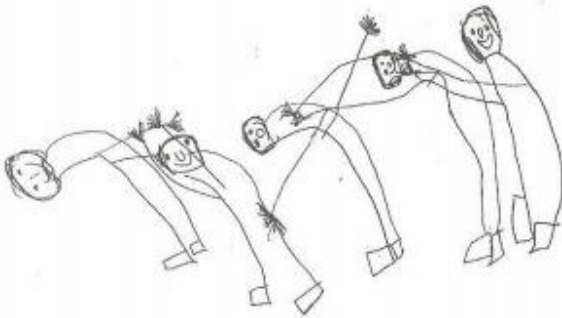
Druga faza započinje oko četvrte godine te traje do šeste. Djeca u ovoj fazi imaju razvijenu mentalnu sliku o onome što stvaraju te svoje likovne radove počinju imenovati i povezivati sa stvarnim predmetima. Glavni simbol koji je prisutan na dječjim crtežima je čovjek, tj. „glavonožac“. Djeca počinju zamjećivati ljudske detalje te tako svog

„glavonošca“ nadograđuju rukama, prstima, trupom, stopalima (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010)

Ova se faza također može podijeliti u dva razdoblja, a to su (Grgurić, Jakubin, 1996):

1. Likovna aktivnost pokreće misaone operacije
2. Misaone operacije pokreću likovnu aktivnost

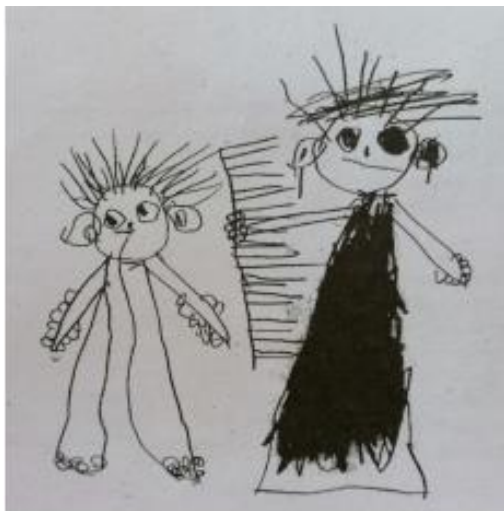
Crteži u kojima djeca prikazuju ljude počinju sadržavati kinestetičke i taktilne podatke te simbole koji označuju određenu akciju. Tako u crtežima možemo vidjeti da se likovi kreću – plešu, trče, hodaju, skaču, možemo prepoznati simbole užurbanosti, puhanje vjetra, zvukove (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 5.“ Igramo se vlaka“. Pokret tijela, ruku i izrazi lica. Olovka - 4god. (Grgurić, Jakubin, 1996)

Važno obilježje ove faze je uspravan položaj likova i njihovo smještanje na liniju na rubu papira koja označava „tlo“ što znači da likovi više ne lebde u zraku.

Djeca su u ovoj fazi slobodnija u odabiru boja i načinu likovnog izražavanja za razliku od prve faze gdje su boje birala nasumično. Najčešće crtaju čistim bojama, bez miješanja jer tonske vrijednosti još ne zapažaju. Biraju boje koje su im draže (zeleni konj, plavo nebo) ali oblike koje su već spoznali ispunjavaju realnom bojom (žuta – Sunce). Često na crtežu naglašavaju nove spoznaje, znanja i ono što smatraju važnijim (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 6. Mama me češlja. “Za češljanje su najvažniji kosa i češalj”, olovka - 4,5 god (Grgurić, Jakubin, 1996)

Prema Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) druga faza likovnog razvoja djece je faza sheme te traje od tri godine i šest mjeseci do pet godina. Autori govore kako u ovoj fazi na dječjim crtežima prepoznajemo namjeru za likovnim prikazom ali je on još uvijek relativno siromašan. Tako dijete na ljudskoj figuri obavezno prikazuje lice – oči, usta, a kasnije dodaje nos, kosu i uši. Ljudskom tijelu dodaju ruke sa često velikim brojem prstiju što može označavati emocionalnu povezanost, radne sposobnosti ili nepoznavanje brojeva. U ovoj fazi djeca crtaju i ostale oblike iz svoje okoline: kuće, stolove, stabla, cvijeće, životinje (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

4.3. Faza intelektualnog realizma

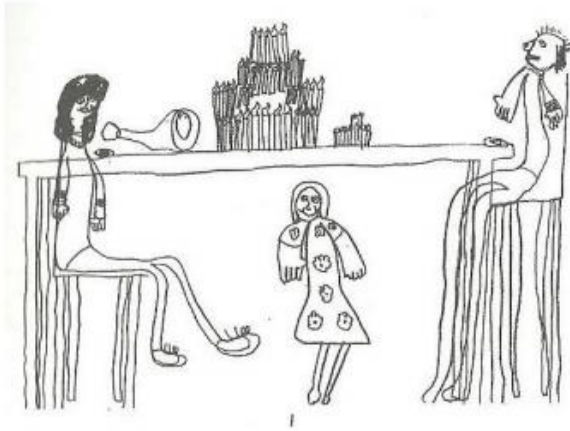
Treća je faza karakteristična za djecu od sedme do desete godine života. U ovom periodu započinje novi ritam djetetova života jer ono tada kreće u školu. Tada se pojavljuje apstraktno mišljenje što obogaćuje dječji likovni izraz. Dijete likovnim izrazom prikazuje plod svoje mašte te pritom usvaja kompozicijske elemente u svom radu. Dijete još uvijek ne razlikuje emocionalni i intelektualni doživljaj svijeta i ne razumije svoja psihička stanja te je likovni izraz vrlo važan za prepoznavanje istih. Autori Grgurić i

Jakubin (1996) zbog likovne zrelosti, prilagodljivosti, prijelazu ka apstraktnom načinu razmišljanja, ovu fazu nazivaju i „zlatno doba dječjeg likovnog izražavanja“.

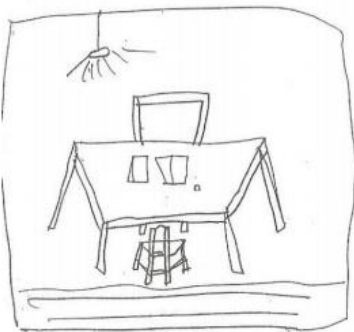
Djetetove veće sposobnosti za rješavanje likovnih problema i rada likovnim sredstvima, raznovrsnije emocije, veće životno iskustvo i razvoj socijalizacije pružaju djetetu veću objektivnost i slobodu u likovnom izrazu. Motorika djeteta je u ovom razdoblju razvijenija, stoga dijete hrabrije povlači debele i tanke crte. Odabir boja koje će dijete u svom radu upotrijebiti sada već uvelike ovisi o njegovom raspoloženju i emocionalnom stanju, zato je veoma bitno dobro promotriti dječji crtež kako bismo mu mogli pružiti ono što mu je u tom trenutku potrebno. „Učenike se u ovoj fazi postupno usmjeruje prema uočavanju lokalnih boja i njihovih kromatskih i tonских vrijednosti, npr.: crveno kao jabuka, crveno kao cikla, kao šipak ili žuto kao limun, kao kruška, kao dinja itd.“ (Grgurić, Jakubin, 1996:68).

Ova faza razlikuje više načina likovnog prikaza (Grgurić, Jakubin, 1996:69):

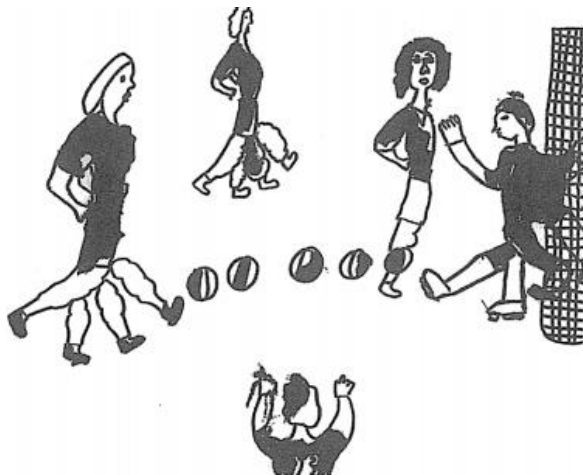
- Transparentni prikaz – dijete ne crta samo vanjski izgled oblika već i unutrašnjost gdje se nalaze oblici koji su mu važni.
- Prikaz akcije u fazi kretanja – prikazuje se cijeli slijed kretnje
- Emocionalna proporcija – važnije osobe ili predmete dijete crta znatno većim od ostalih
- Prevaljivanje oblika – svi likovi i oblici na crtežu izgledaju polegnuto na tlo
- Rasklapanje oblika – dijete rasklapa predmete na crtežu kako bi se svi dijelovi vidjeli
- Vertikalna perspektiva – nizanje oblika jedan iznad drugoga
- Obrnuta perspektiva – udaljeniji predmeti na crtežu se prikazuju kao veći od onih koji su prostorno bliže
- Poliperspektiva – korištenje više perspektiva u jednom likovnom radu

Slika 7. „Slavimo rođendan“. Izražen pokret, profil, karakterizacija, odnos cjeline i detalja. Rub papira označava liniju tla. Emotivna proporcija. Olovka. 7god. (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 8. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka. 7god. (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 9. Prikaz akcije u fazama kretanja: Nogomet (Grgurić, Jakubin, 1996).

Vrlo je bitno da se u ovoj fazi u likovnom izrazu djece pojavljuje pojam pravi kut te vertikalno i horizontalno. Dijete gradi složenu kompoziciju na način da od pojedinačnih elemenata gradi cjelinu. Kod neke djece zbog izloženosti likovno nekvalitetnim sadržajima i poticajima dolazi do pada razine motivacije i originalnosti u likovnim uradcima (Grgurić, Jakubin, 1996).

Prema autorima Herceg, Rončević i Karlavaris (2010:53) sa fazom intelektualnog realizma preklapaju se dvije faze:

- Faza razvijene sheme (5-8 godina) – upotpunjavanje prikaza čovjeka i objekata detaljima, simboli simpatije prikazane na osobama, prikaz pokreta, prikaz tla i neba
- Faza oblika i pojava (8-10 godina) – povećava se realnost prikaza, predodžbe svijeta su bogatije, detaljniji prikaz pokreta, crtež iz profila

4.4. Faza vizualnog realizma

Razvoj djeteta u pubertetsko i predpubertetsko doba karakterizira se razvojem psihofizičkih sposobnosti, interesom za vlastitu osobnost i okolinu. Time dolazi i do daljnjeg razvijanja likovnog izraza. Ova je faza karakteristična za djecu u dobi od jedanaeste do petnaeste godine. U likovnom izrazu javlja se jasno i realno prikazivanje objekata, a radovi obiluju detaljima, djeca shvaćaju proporcije i prostor. Također, u likovnom izrazu koriste tonske modelacije kako bi ostvarili privid volumena na plohi te geometrijsku, kolorističku i zračnu perspektivu za izražavanje prostora. Slika se u ovom razdoblju gradi kao cjelina. Djeca u ovom razdoblju gube spontani dječji izraz i ekspresiju (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 10. Geometrijska perspektiva, lavirani tuš - 11god(Grgurić, Jakubin, 1996).

Važno je naglasiti kako je svako dijete individua za sebe te je svačija brzina i intenzitet razvoja drugačiji. Sve prethodno opisane faze govore o prosječnoj dobi djece kada u određenu fazu ulaze, ali to nije pravilo. Djecu nije potrebno požurivati i ometati ako u određenoj dobi još uvijek nisu postigli određeni segment faze u kojoj bi se prema literaturi trebala nalaziti. Bitno je da svako dijete prođe sve faze, nije bitno kada. Djeca znaju svoj tempo razvoja i njemu se prilagođavaju.

5. LIKOVNI TIPOVI DJECE

Još jedna komponenta koja može odrediti uspješnost odgojno – obrazovnog rada u likovnim aktivnostima je prepoznavanje likovnog tipa djeteta. Svaki odrastao čovjek, pa tako i dijete, razlikuje se od drugog po svojim osobinama i karakteristikama. U likovnom izrazu djece je također moguće prepoznati individualne razlike, naklonosti i psihičke karakteristike djeteta. Likovni tipovi djece omogućuju nam otkrivanje posebnosti likovnog izražavanja djece te njihovih likovnih kompetencija (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010). Kod djece se u većini slučajeva javlja kombinacija više likovnih tipova.

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010:62) govore kako likovne tipove djece dijelimo u tri skupine:

- Likovni tipovi uvjetovani likovnim sposobnostima
- Likovni tipovi uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava
- Likovni tipovi uvjetovani osobnim kompetencijama djeteta

U nastavku su navedeni likovni tipovi koji pripadaju pojedinoj grupi.

5.1. Likovni tipovi djece uvjetovani likovnim sposobnostima

Vizualni tip – dijete nastoji da njegov rad bude realni prikaz određene teme ili sadržaja. Koristi se pomnim zapažanjem motiva te ga takvog nastoji prenijeti likovnim izrazom.

Imaginarni tip – djetetov se izraz temelji na mašti, a realne motive prikazuje neočekivano.

Intelektualni tip – dijete se u likovnom izrazu koristi vizualnim pamćenjem i likovno-kreativnim mišljenjem te racionalno planira likovni rad.

Ekspresivni tip – djetetov likovni izraz proizlazi iz njegovih emocija, ne planira postupak nego se prepušta spontanom rješavanju likovnog problema.

Senzitivni tip – dijete likovni rad temelji na osjetljivom opažanju, naglašavajući neobične dijelove.

Tip vizualnog pamćenja—dijete svoj rad temelji na vizualnom pamćenju te slijedi likovnu strukturu koja odgovara njegovim spoznajama o stvarima koje ga okružuju

Analitički tip - dijete opaža detalje te od njih gradi cjelinu kompozicije.

Sintetski tip – djetetov se rad temelji na cjelini koju svodi na jednostavne oblike i njihove jasne odnose.

(Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:62)

5.2. Likovni tipovi djece uvjetovani uporabom likovno-izražajnih sredstava

Koloristički tip – dijete likovni izraz temelji na intenzivnom korištenju boja.

Grafički tip – dijete likovni izraz temelji na uporabi crta, najbolje se izražava linearno.

Konstruktivni tip – dijete u likovnom izrazu koristi čvrst raspored crta i ploha, likovni rad je geometrijski i jasan.

Impulzivni tip – dijete likovni uradak gradi spontano te uradak izgleda labilno, bez međusobne veze likovnih elemenata.

Prostorni tip – dijete likovni uradak temelji na prikazu prostora i perspektive.

Dekorativni tip – dijete u likovnom izrazu koristi plohe i plošno-ritmički raspoređuje likovne elemente. Rad djeluje dekorativno.

(Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:63)

5.3. Likovni tipovi djece uvjetovani osobnim kompetencijama djeteta

Motoričko-tehnički tip – dijete razvijene motorike ruku, lako razlikuje različite crte i njihove odnose. Rad izgleda poput tehničkog crteža.

Nespretan tip – dijete ima nedovoljno razvijenu motoriku, nespretno se služi likovnim tehnikama te tako djeluje i uradak.

Brz likovni tip – dijete obraća pozornost na delikatnost u likovnom izrazu, rad dovršava brzo.

Spor likovni tip - dijete sporo izvršava likovni zadatak.

Pedantan likovni tip – dijete se likovno izražava svjesno i polako kako bi postigao svoj cilj.

Površan likovni tip – dijete likovni rad ostvaruje što brže, bez ideje i žara.

Aktivan likovni tip – dijete u likovni rad laže mnogo truda i žara.

Pasivan likovni tip - dijete teško motivira i dugo razmišlja o tome što želi njime prikazati.

(Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:64)

6. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

„Odgovitelj je stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:48)

Posao odgojitelja nije samo igranje s djecom i čuvanje djece, kako mnogi misle, opseg poslova je puno veći. Uloga odgojitelja u dječjem vrtiću je planiranje i vrednovanje odgojno-obrazovnog rada, prikupljanje, izrađivanje i održavanje sredstava za rad, estetsko i funkcionalno odražavanje prostora, zadovoljavanje potreba djeteta i njihovih razvojnih zadataka, poticanje prema individualnim mogućnostima, vođenje dokumentacije te suradnja s roditeljima, stručnjacima i stručnim suradnicima (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010). Zadaci odgojitelja ne staju ni tada, svaka je odgojno-obrazovna ustanova drugačija te se od odgojitelja može očekivati obavljanje i ostalih poslova.

6.1. Uloga odgojitelja u razvoju djeteta

Odgoviteljeva uloga u razvoju djece je vrlo velika i važna. Kako u psiho-fizičkom razvoju, tako i u razvoju likovnog stvaralaštva. Odgovitelj treba osigurati poticajnu okolinu, zainteresirati djecu za temu i rad na njoj, prihvaćati njihove sugestije i oblikovati primarni sadržaj njima. Odgovitelj treba osigurati materijale koji će djeci biti zanimljivi, treba odabrati likovnu tehniku primjerenu stupnju razvoja djece i zanimljivu djeci. Potrebno je puno mašte, kreativnosti i osobne sklonosti i zanimanja za likovnu umjetnost.

Čitav daljnji razvoj djeteta ovisi o onom u predškolskoj dobi. Temelj svih navika, znanja, sposobnosti, motivacije, moralnih vrijednosti te osobina karaktera počinju se graditi u to doba. Zato se može reći kao je predškolsko doba najvažnija komponenta čovjekova razvitka. Odgovitelj kao djelatnik odgojno-obrazovnog rada kod djece treba naći načine za poticanje cjelokupnog razvoja predškolskog djeteta. Prvi korak je osigurati poticajno prostorno-materijalno okruženje koje vizualno utječe na djetetovo

unutarnje stanje, ali i na motivaciju na razne aktivnosti. Usvajanje i razvoj navika poput učenja, rada, strpljivosti, upornosti potrebno je za djetetovu daljnju naobrazbu i rad. Odgojitelj prvenstveno svojim primjerom rada sa njima pokazuje takve sposobnosti. On traži poticaje koje nudi djeci kako bi se kod njih razvijale razne sposobnosti. Usvajanje kulturnih i higijenskih navika kod većine djece započinje kod kuće, međutim mnoga djeca u vrtiću provode više vremena nego kod kuće. Stoga, uloga odgojitelja je nastaviti sa razvojem higijenskih navika te poticati djecu da ih, sukladno sa stupnjem razvoja, samostalno obavljaju. Kultura ponašanja u ustanovi mora imati svoja pravila, a djeca moraju sa njima biti upoznata. Odgojitelj to postiže svojim primjerom ali i razgovorom sa djecom, Odgojitelj vrtićkoj djeci treba biti "sigurna luka" kako bi se djeca u odsustvu roditelja mogla osjećati zaštićeno i voljeno. To će kod djece potaknuti razvoj samopoštovanja i pripadnosti. Obrazovani je odgojitelj sposoban pronaći poticaje za razvoj i drugih raznih sposobnosti kod djece, poput motorike, fizičkih kretnji, razmišljanja, mašte i kreativnosti, empatije, socijalizacije, komunikacije, pokazivanja emocija, reagiranja u raznim situacijama, pažnje i slušanja te izražavanja na različite načine.

Šparavec (2018) govori o podržavanju i njegovanju djeteta kroz poticanje na aktivnosti ali i upornost, ustrajnost i marljivost. Potrebno je da dijete samo otkrije kako se određeni cilj postiže takvim kvalitetama. Djetetu su potrebne „pogreške“ kojima on razvija svoje kognitivne sposobnosti, odnosno razmišlja i istražuje te stvara nove ideje koje testira u praksi. U takvim situacijama, odgojitelj pomaže na način da djetetu predlaže, daje izbore ako dijete ne uspijeva samo, bitno je da odgojitelj ne rješava dječje probleme jer time ometa njihov razvoj te im daje krivi doživljaj svijeta. Intervencije odgojitelja koriste se samo za usmjeravanje djeteta.

6.2. Osobne i profesionalne kompetencije odgojitelja

Agencija za znanost i visoko obrazovanje na svojim mrežnim stranicama (Pristupljeno: 10.06.2021.) navodi definiciju kompetencija: „Kompetencije predstavljaju dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja,

međuljudskih, intelektualnih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti.“ One mogu biti specifične za neko područje ili generičke, odnosno zajedničke svim područjima.

Sve su kompetencije odgojitelja određene njegovom naobrazbom i znanjem, ali i načinom na koji on obavlja svoj rad te njegovom osobnom razvoju i moralnim osobinama. Herceg, Rončević i Karlavaris (2010:49) kompetencije dijele na:

- Osobne kompetencije odgojitelja
- Profesionalne kompetencije odgojitelja

Kompetencije čine i sposobnosti, stručna osposobljenost, motiviranost i radno iskustvo (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Osobne kompetencije odgojitelja glavni su preduvjet za njegov kvalitetan rad u odgojno-obrazovnoj praksi, odnosno preduvjet za stjecanje profesionalnih kompetencija. Kao i odrastao čovjek, tako i djeca kod ljudi prvo primjećuju vanjski izgled. Djeca prema „modernim“ odgojiteljima, onima koji drže do svog vanjskog izgleda, pokazuju veću simpatiju, nego prema onome tko u njihovim očima nije takav. „Unutrašnje“ kvalitete odgojitelja su „(...) odgovornost, ljubav, komunikativnost, slobodno izražavanje mišljenja, uvažavanje tuđeg mišljenja, poniznost, iskrenost, susretljivost, suradnički odnos, prijateljstvo, pristupačnost, ljubaznost, opuštenost, tolerancija, razumijevanje, poštovanje, korektnost, zainteresiranost za dijete, povjerenje, otvorenost, pravednost, dosljednost, objektivnost, strpljivost, inteligencija, kreativnost, duhovitost, dinamičnost, neovisnost, empatija, humanost, inspirativnost, realnost, smisao za humor, poštenje, hrabrost, maštovitost, osjećajnost, oštroumnost, diskretnost, suvremenost, ambicioznost, etičnost, stabilnost – ujednačenost u postupcima, pozitivna slika o sebi, pozitivna slika o drugima i tako dalje.“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:49).

Profesionalne kompetencije odnose se na ovladavanje određenih znanja potrebnih za određenu profesiju. Odgojitelj je zanimanje koje kao produkt daje uspješno odgojeno i obrazovano dijete po određenim standardima, a rad mu se temelji na kreativnom pristupu. Odgojitelju je potrebno mnogo znanja iz područja odgoja i obrazovanja ali i raznih i iz djelatnosti i područja koje nisu direktno vezane uz odgoj i obrazovanje. Pa tako odgojitelj treba biti (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:50):

- Učitelj – odgojitelj djecu poučava raznim vrijednostima na stručan i odgovoran način.
- Roditelj – odgojitelj obavlja razne poslove oko djece i kontinuirano ih prati.
- Psiholog – odgojitelj treba poznavati opću psihologiju i razvojnu psihologiju kako bi se što više približio djeci
- Sudac - odgojitelj treba realno, dosljedno i nepristrano prosuditi u delikatnim situacijama
- Zdravstveni djelatnik - odgojitelj upozorava djecu na pravilno držanje, higijenu, potiče konzumiranje pravilne prehrane i tjelovježbe
- Kulturni djelatnik i turistički vodič– kulturu i kulturnu baštinu odgojitelj prenaša djeci na zanimljiv i poučan način; dovodi razne goste, vodi djecu u posjete kazalištu, muzeju, građevinama i prirodnim ljepotama
- Govornik i animator – odgojiteljeva izlaganja su jasna, zanimljiva, razumljiva, humoristična i prilagođena dobi djece
- Knjižničar –odgojitelj upućuje roditelje i djecu na knjige korisne za razvoj djece
- Tehničar i informatičar – odgojitelju je potrebno znanje u uporabi tehničkih i informacijskih sustava kako bi se prilagodio suvremenom svijetu multimedija i prenio ga djeci na pravi način.

7. ULOGA ODGOJITELJA KAO VODITELJA LIKOVNIH AKTIVNOSTI

Likovne aktivnosti djeci omogućuju ostvarivanje njihovog kreativnog potencijala putem istraživanja raznih materijala i tehnika. Njima razvijaju vizualno-prostornu inteligenciju, maštu, estetsko percipiranje i sposobnosti likovnog izražavanja (Novaković, 2014).

„Za razvoj dječje kreativnosti i likovnih sposobnosti vrlo je važan utjecaj odgojitelja koji omogućuje bogatstvo motivacijskih poticaja i djeci dopušta slobodu, i uvažava njihove interese i mogućnosti“ (Novaković, 2014:163)

Od odgojitelja se očekuje stvaranje poticajnog okruženja u kojem djeca mogu učiti i razvijati se taktilnim i vizualnim podražajima, pokretom i fizičkom aktivnošću, istraživanjem i manipuliranjem različitim materijalima što će djetetu omogućiti usmjerenu percepciju i potaknuti njihovu znatiželju. Kako bi se kod djece potakla percepcija na određeni problem, poticaji bi trebali biti strukturirani u skladu sa njihovim željama i interesima. Stoga, odgojitelj treba dobro poznavati djecu ili ih upoznati putem poticajnih pitanja i motivacije u uvodnom dijelu likovne aktivnosti. To može biti putem razgovora i pitanja, a mogu se koristiti i drugi mediji poput video zapisa, audio zapisa, čitanje priča i brojalica, pjesama i sl. Važnost motivacije je da dijete aktivno u njoj sudjeluje, odnosno da pomoću poticaja oblikuje i stvara ideje u kreativnom procesu te uz odgojitelja planira i stvara likovnu aktivnost. Intervencija odgojitelja u likovnim aktivnostima bi trebala biti izazov koji potiče djecu na daljnje istraživanje i interes za likovni problem, a ne davanje kritika i pohvala te davanje točnih koraka za rješavanje problema. Djeci se može pomoći na subjektivan način, npr. dajući upute na koji način realizirati likovnu tehniku ili koji materijal odabrati. Ometanje samostalnosti obeshrabruje djecu i sputava njihov likovni razvoj te djeca dobivaju dojam kako nešto ne mogu sama, odnosno kako njihov način nije ispravan i dovoljno dobar. Zadatak odgojitelja je osiguravanje vremena za ostvarivanje potrebe za likovnim stvaralaštvom te nadograđivanje vlastitih ideja, upoznavanje djece s različitim likovnim tehnikama i područjima te omogućiti djeci da ih shvate te pomoću njih istražuju i razvijaju sposobnosti likovnog izraza (Novaković, 2014).

Balić Šimrak (2010) govori o važnosti uključivanja odraslih u likovni proces djeteta:

- Spremni odgovoriti na poruku koju im dijete šalje;
- Spremni pridati i naglasiti važnost pojedinog dječjeg uratka;
- Iskustvo u likovnom stvaranju kako bi se kompetentnije nosili s ulogom likovnog pedagoga.

Kada dijete stvara samo, bez intervencija odgojitelja ili roditelja u mogućnosti smo zaviriti u njihov unutarnji svijet te bolje upoznati dijete i usvajati nove sadržaje uz njegovu pomoć. Takav pristup osnažuje dječju osobnost – dijete razvija samopouzdanje te autentičnosti i raznovrsnost radova, te djeluje na dječje prihvaćanje razlika među ljudima i neprihvaćanje predrasuda u životnim zajednicama (Balić Šimrak 2010).

„U provođenju likovnih aktivnosti s djecom nema mjesta pravilima, zakonitostima i kritici jer su oni momentalni zagušivač kreativnosti, slobode, samopouzdanja i radoznalosti.“ (Balić Šimrak, 2010:6).

Kroz sve aktivnosti koje odgojitelj provodi s djecom, usađuje im određene oblike znanja i vještina. Osim što kroz njih uče djeca, nova znanja i iskustva dobiva i odgojitelj. On svakodnevnim kontaktom i radom s djecom usvaja informacije o njima te na temelju toga gradi buduće poticaje. Odgojitelj kontinuirano promatra svoj rad samorefleksijom, kako bi se gradio u onom smjeru koji je najbolji za djecu. U likovnim aktivnostima odgojitelj saznaje mnogo o djeci: njihova razmišljanja, emocionalno stanje, visinu motivacije i koncentracije za rad, stupanj razvoja motorike, logičkog razmišljanja, socijalnih vještina, fazu likovnog razvoj djeteta, likovni tip djeteta itd. Kako bi likovne aktivnosti bile što kvalitetnije provedene, odgojitelj treba biti dobro upoznat sa tehnikama i materijalima koje će ponuditi djeci te voditi brigu odgovaraju li njihovom stupnju razvoja te s obzirom na to prilagođava metodu rada. Odgojitelj bi likovne aktivnosti trebao provoditi fleksibilno – prihvaćati dječje prijedloge vezane uz promjenu tehnike, podloge, mjesta na kojem se likovno stvaralaštvo provodi. Kada dijete u stvaralačkom ozračju uoči svoju slobodu i važnost, ono će se tako i likovno izražavati te će radovi biti bogatiji, konkretniji i autentičniji. Kada su djeca lišena straha i pravila u likovnim aktivnostima, kada su svjesna da su svi radovi posebni, te da se cijeni svaka neobična ideja i inovativnost, znak je da je odgojitelj kvalitetno provodio likovne aktivnosti.

7.1. Ometanje i poticanje dječjeg stvaralaštva

Odgojitelj potiče dijete na likovno stvaralaštvo nudeći mu nova iskustva putem susreta sa novim likovnim tehnikama, novim materijalima, novim i drugačijim poticajima. Takve likovne aktivnosti kod djece bude njegovu maštu, radoznalost i usmjerenost te ga potiču na likovni izraz. U predškolskoj dobi dječja najprirodnija i najznačajnija aktivnost je igra, stoga je u likovne aktivnosti potrebno uključiti segment igre kako bi se likovna aktivnost svela na razna osjetila.

Kako bi se pri poticanju dječjeg stvaralaštva izbjeglo njegovo ometanje, potrebno je navesti načine na koje je to moguće. Navedenim se postupcima ometa dječji razvoj i sputava interes za likovne aktivnosti te dolazi do djetetovog imitiranja oblika i predložaka te shematskih likovnih radova.

Belamarić (1987) kao najdrastičniji primjer ometanja dječjeg stvaralaštva navode crtanje djeci. Djeca nacrtane oblike pokušavaju oponašati čime se ugrožava razvoj njihova opažanja i razumijevanja oblika te se djecu navodi i navikava na pasivnost. Ispravljanje radova djece u njima budi osjećaj nesigurnosti te i to jednako negativno djeluje na razvoj djeteta. Slikovnice za bojanje, tzv. "bojanke" se također ne podržavaju kao oblik likovne aktivnosti. Predlošci u njima su pojednostavljeni i shematizirani te ne potiču djecu na daljnja opažanja i istraživanja oblika već ih ona samo ispunjavaju. Takvi tiskani oblici djeci daju lažni dojam kako sama ne mogu dostići razinu tih oblika te opet dolazi do razvoja negativne slike o sebi. Česte pojave u dječjim vrtićima su izlaganje dječjih radova po dnevnoj sobi i hodnicima te korištenje shematskih oblika. Kada su djeca često izložena likovnim radovima, ona ih nesvjesno percipiraju i te oblike nesvjesno prenašaju u svoje likovne radove te se time gubi njihovo viđenje oblika. Kako bi se izbjegla pojava imitiranja likovnih radova i umrtvljivanja dijela dječjih sposobnosti likovnog izražavanja, potrebno je širenje shematskih oblika među djecom svesti na najmanju moguću razinu. Također, autori ne zagovaraju vrednovanje i procjenjivanje likovnih radova djece te njihovo komentiranje i podjelu na "bolje" i "lošije", naprotiv time se sputava njihov osjećaj slobode i spontanost dječjih radova, razvijaju se negativne emocije među djecom te često dolazi do povlačenja i odustajanja od likovnih aktivnosti. Još jedan primjer ometanja dječjeg stvaralaštva je inzistiranje na urednosti i preciznosti

dječjeg rada. Takvi uvjeti ograničavaju djecu u slobodi njihovog likovnog jezika (Belamarić, 1987).

Kako bi se kod djece razvio i potaknuo interes za likovne aktivnosti i oblikovanje, postoje mnogi načini. Autor Belamarić Dobrila navodi kako je poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva moguće sljedećim postupcima (Belamarić, 1987:256):

Usmjeravanje opažanja – Kako bi djeca usmjerila svoj interes i znatiželju na određeni oblik, potrebno je postavljati poticajna pitanja koja će ih navesti na razmišljanje i izazvati njihova poimanja. Postavljena pitanja su u početku objektivnija, a kada iscrpe sva svoja razmišljanja treba ih potaknuti konkretnijim, detaljnijim pitanjima o aspektima oblika ili pojave. Usmjeravanjem opažanja putem pitanja djeca opažaju i detaljno promatraju oblik ili pojavu, otkrivaju i pamte njihove odnose i značenja.

Aktiviranje sjećanja – Razgovor o događajima ili viđenim oblicima u bliskoj ili daljoj prošlosti aktivira i osnažuje dječja sjećanja te čuva već stečena iskustva i znanja. Ovaj se postupak poticanja dječjeg stvaralaštva nadopunjuje s prethodnim jer sve započinje postavljanjem pitanja kojima potičemo, u ovom slučaju, dječja sjećanja. U radove dobivene putem aktivacije sjećanja djeca unose međusobne odnose između oblika, značenja i cjelovitost događanja.

Maštanje i zamišljanje –Maštanje, odnosno stvaranje novih varijanti oblika na osnovi poznatih, već stečenih iskustava obogaćuje dječji razvoj te im pruža spontanost i slobodu u izrazu. U takvim se radovima djeca često bave i dubljim slojevima stečenih iskustva. Zamišljanje je druga razina stvaranja mentalnih predodžba koja se temelji na nevidljivoj stvarnosti. Putem takve mentalne aktivnosti, djeca nepoznate oblike i dimenzije pretvaraju u vizualni, odnosno likovni sadržaj.

Igre s likovnim materijalima – Igru kao osnovni oblik aktivnosti djece potrebno je uvrstiti i u dječje likovno stvaralaštvo. Potiče ih na upoznavanje i ispitivanje svojstva raznih materijala. U takvim su igrama djeca u potpunosti slobodna iskazati što god žele i na koji god način žele, bez odgojiteljevih poticaja i sugestija. Djeca se tako oslobađaju, izlaze iz određenih okvira i sadržaja te osamostaljuju individualne stvaralačke sposobnosti.

Potvrđivanje –Potrebno je djeci dati do znanja da stvarno mogu, da su sposobni, tada djeca pokreću svoje vizije, ideje i potencijale. Potvrđivanje treba biti nenametljivo i prirodno, djeca putem takve komunikacije stvaralaštvo uvode u svoj stalni i aktivni dio života (Belamarić, 1987).

Šparavec (2018) govori o poticajima na likovno stvaralaštvo koji su u direktnoj vezi s pružanjem uvjeta od strane odgojitelja, a vezuju se uz prethodno navedene načine poticanja stvaralaštva. Podloga na kojoj djeca stvaraju mogu biti razne, uobičajene i one manje uobičajene – tkanina, stiropor, lesonit, valovite, mokre, s rupama, uporabni predmeti. U takvim je aktivnostima potaknuta dječja mašta i znatiželja te ona se ona spontano igraju, istražuju, uče. Zajednički i grupni rad u likovnim aktivnostima se često dešava spontano radi zadovoljavanja emocionalnih potreba djece. U takvom se radu povećava predanost i ustrajnost izvršavanja likovne aktivnosti. Teme likovnih aktivnosti trebale bi biti ponuđene ali otvorene za preinake i uvažavanje dječjih prijedloga i ideja, pa čak i njihovo potpuno mijenjanje u skladu s dječjim željama.

7.2. Motivacija, kreativnost i stvaralaštvo

Za pokretanje situacija u životu potrebna je aktivnost. Aktivnost je neophodna svim živim bićima, a pokreće se na različite načine. Kod životinja može biti pokrenuta nagonima i instinktima, kod čovjeka potrebama. Kako bi aktivnost bila pokrenuta, potreban je motiv koji pokreće pojedinca na djelatnost – aktivnost. To je psihička pojava koja omogućuje psihički razvoj. Aktivnost pokrenuta motivom naziva se motivacija. Motivaciju čini kombinacija kognitivnih i emocionalnih procesa, prvenstveno emocionalnih jer je potreba u suštini osjećaj kojeg pomoću kognitivnih procesa možemo ispuniti (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Motivacija je neophodna za sva područja ljudskog djelovanja, kako onog privatnog, tako i profesionalnog. Ona potiče ljude na izvršavanje obaveza i zadataka, potiče na dolazak do višeg cilja koji u konačnici ispunjava čovjekovu potrebu kako bi se on u tom segmentu osjećao ispunjeno.

Djeca često imaju više energije od odraslih te djeluju kao da im ništa nije teško, kako sve izvršavaju kroz igru bez ikakvih poteškoća. No, odgojitelji, nastavnici i roditelji znaju kako to nije u potpunosti točno. Djeci je potrebna motivacija kako bi se njihova energičnost usmjerila na razvoj životnih sposobnosti. Djeca toga nisu svjesna i ne vide smisao u pukom učenju i radu. Zato odrasli trebaju potaknuti njihovu motivaciju kako bi u produktu stekli bolje funkcioniranje kolektiva i razvoj individualnih potencijala djeteta.

Produktivan rad kod djece izravno je vezan uz motivaciju koja proizlazi iz djeteta (unutarnja motivacija) ili je vezana uz okolinu (vanjska motivacija) koja na dijete stvara dobro odabran, neizravan utjecaj. Motivacija omogućuje usmjeravanje djeteta u odgojnom i obrazovnom smjeru. Motivi mogu biti pozitivni i negativni te primarni ili biološki i sekundarni ili socijalni. Osoba sama odlučuje koji će motiv prihvatiti te o tome ovisi u kojem će smjeru aktivnost poteći (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Kada govorimo o motivaciji za likovno stvaralaštvo djece, ono je u početku produkt imitacije – dijete je motivirano da napravi oblik koji je vidio kako netko radi. Dijete time ispunjava potrebu za upoznavanjem svijeta koji ga okružuje te potrebu za upoznavanjem samoga sebe. Kasnije to prerasta u potrebu za razvojem motorike te potrebom za izražavanjem osjećaja i potreba koje ne može izreći verbalno (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Kako bi odgojitelj kvalitetno proveo likovnu aktivnost, potrebno je potaknuti djecu na likovno istraživanje. Okruženje u kojem će djeca stvarati i likovno se izražavati treba biti organizirano i pozivati na likovno izražavanje. Motivi trebaju biti prilagođeni djeci, njihovim željama i interesima i usklađivati se sa planiranim sadržajima odgojno-obrazovnog rada.

Posebna motivacija i poticaji na likovno rješavanje problema razvijaju likovnu kreativnost. Kako bi se kod djece potaknuo razvoj kreativnosti, odgojno-obrazovni djelatnici bi trebali izbjegavati šablonski rad i rad po strogo određenim pravilima. Potrebno je osloboditi se stereotipa i utvrđenih navika kako bi djeca mogla likovnim radom izraziti svoje posebnosti i individualnosti. Odgojitelj je onaj koji bi trebao biti svjestan rezultata koji slijede praćenjem djetetovih individualnih potreba, a ti bi rezultati odgojitelju trebali biti glavna motivacija za rad.

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) u knjizi "Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi" govore kako dječje kreativno postignuće ovisi o koncentraciji stvaralačke energije i o odnosu kvantitativnih čimbenika poput znanja i iskustva te kvalitativnih čimbenika – invencija, emocije, fleksibilno mišljenje. Autori navode kako svaka likovna aktivnost prolazi pet faza razvoja, odnosno kroz stvaralački proces (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:75):

1. Identifikacija problema – Naziva se još i faza učenja. U ovoj je fazi potrebno uočiti problem te prikupiti informacije koje mogu pomoći u rješavanju problem te kritički procijeniti prikupljene podatke.
2. Prividno mirovanje uz pokretanje invencije (motivacija) – tzv. faza igre u kojoj se potiče oslobađanje od stega i ograničenja.
3. Kreativno mišljenje koje otkriva rješenje problema – faza idejne skice, stvaralaštva, iluminacije. U ovoj se fazi povezuju pojmovi i stvaraju stvaralački skok kojim dolazi do novog otkrića.
4. Ostvarivanje kreativne ideje u likovnom mediju – faza rada, odnosno realizacije otkrića u materijalu.
5. Procjena vrijednosti kreativnog rješenja – faza vrednovanja u kojoj se procjenjuje uspješnost postignuća.

8. VREDNOVANJE DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA

Dječja postignuća u području likovnih aktivnosti mogu se utvrditi na više načina:

- promatranjem djece pri radu,
- komunikacijom sa djecom,
- procjenom likovnog razvoja na likovnim uradcima.

Kako bi odgojitelj procijenio likovni uradak, prvenstveno mora dobro poznavati faze likovnog stvaralaštva djece. Zatim je potrebno iz likovnog uratka iščitati likovnu poruku. U praksi se dječji likovni radovi procjenjuju prema sljedećim koracima (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:231):

1. Ostvarena razina optičko-tematskog izraza (intelektualni stupanj razvoja koji treba odgovarati dobi djeteta)
2. Razina kreativnosti – odlučujuća jer je temeljna značajka likovnog izražavanja
3. Razina oblikovanja (odgovarajuća uporaba likovnog jezika)

Procjena likovnih radova djece vrši se putem dvije razine – dobna razina gdje se likovni rad određuje značajkama karakterističnima za dob i razina generacijskog slijeda kao pokazatelja pomicanja dobnih granica u likovnom izražavanju djece.

Kod procjenjivanja odgojitelj mora biti objektivan te napredak prati tijekom određenog vremena. Vrednovanje se sastoji od sljedećih elemenata (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:231):

- Opće značajke – ime, prezime, dob, spol, tema, likovna tehnika
- Optičko-tematska razina oblikovanja – stupanj intelektualne zrelosti
- Ostvarena razina oblikovanja, upotreba likovnih elemenata, te obogaćivanje likovnog izraza
- Likovna tipologija djece, način percepcije, karakterne osobine, te likovno-izražajna sredstva u raznim likovnim područjima
- Kriterij estetskih vrijednosti – ostvarena razina kreativnosti; srž likovnog izraza

Važno je napomenuti kako se praćenje i vrednovanje likovnih radova provodi isključivo u svrhu usmjeravanja odgojiteljevog rada i njegovog poboljšavanja u skladu s razvojem djece. Brojčano ocjenjivanje likovnog razvoja kod djece predškolske dobi je nepotrebno.

9. PRIMJER LIKOVNE AKTIVNOSTI

U dječjem vrtiću “Lišnjak” odradila sam likovnu aktivnost na temu *Borove grančice*. Aktivnost sam provela sa skupinom “Pčelice” koju čini dvadeset i četvero djece u dobi od treće godine do polaska u školu, no za vrijeme provođenja ove aktivnosti u skupini je boravilo njih četrnaest, od čega sedam djevojčica i sedam dječaka.

Aktivnost je provedena crtačkom tehnikom – pomoću crnog tuša i štapića te olovke. Djeci su ponuđene obje crtačke tehnike te su ih birali prema vlastitim željama. Strukturne crne borovih grančica djeca su gradila na podlozi, bijelom glatkom papiru. Cilj aktivnosti bio je potaknuti djecu na istraživanje prirodnih materijala te kroz njih usvojiti likovne elemente i tehnike kako bi dobili originalne dječje radove. Aktivnost je sadržavala uključivanje svih osjetila. Djeca su istraživala borove grančice vizualno – golim okom i pomoću povećala, taktilno – opipavajući ih rukama, istraživali su miris bora te slušali šumove vjetra koji njiše borove grane. Cijeloj aktivnosti prethodila je šetnja borovom šumom gdje su djeca na poticaj pokazala interes za borove te ih počela istraživati. Ubrali smo svatko svoju grančicu te dolaskom u dnevni boravak vrtića, nastavili razgovor o borovima. Djeca su promatranjem grančica golim okom i povećalom spoznala kako je svaka grančica i iglica bora drugačija, primijetili su „nešto ljepljivo“ i zaključili kako je to smola, primijetili su i pupove na kraju grančica gdje će se, kako kažu, „roditi“ nova grančica. Prije same aktivnosti pripremila sam potreban materijal – papire, crni tuš, štapiće i olovke. Zaštitila sam stolove starim novinskim papirom te na njega postavila dovoljan broj olovaka i štapića i crni tuš. Demonstrirala sam djeci likovne tehnike te ih prije početka aktivnosti upitala o jasnoći zadatka. Djeca su i tijekom aktivnosti povećalom promatrala grančice što je rezultiralo povećanjem koncentracije i interesa za aktivnost.

U sljedećim poglavljima slijedi priprema za aktivnost, dječji radovi te osvrt na provedenu aktivnost.

8.1. Pisana priprema za aktivnost

OPĆI PODACI

Dječji vrtić: Dječji vrtić „Lišnjak“ Pićan

Student: Marta Šestan

Broj djece: 24 (prisutno četrnaest)

Dob djece: mješovita skupina (3-6g.)

Psihofizičke karakteristike djece: Skupina je mješovita vrtićka skupina. U skupinu je upisano 24 djece. Djeca su u dobi od treće do šeste godine. U skupini nema darovite djece ni djece s posebnim potrebama.

Odgojitelj: Sanda Cvitan

Odgojna skupina: Pčelice

Lokacija aktivnosti: Dječji vrtić „Lišnjak“ Pićan; dnevna soba

Datum izvedbe: 28. veljače 2021.

STRUČNI PODACI

Aktivnosti koje su prethodile: Šetnja borovom šumom, uočavanje razlika u drveću, proučavanje iglica (veličina, debljina, boja, svojstva itd.), razgovor o boru

Cilj aktivnosti: Pomoću likovne aktivnosti razvijati motoriku, kreativnost, maštu i stvaralaštvo. Poticati na učenje o karakteru linija (debele, tanke, dugačke, kratke, isprekidane...), o značenju linije (konturna ili obrisna crta, teksturna crta, strukturna crta), poticanje na korištenje različitih tehnika u likovnome izražavanju i učenje istih. Poticati na prenošenje viđenog predmeta, stvari ili pojave na papir. Poticati na istraživanje detalja i uočavanje razlika.

Razvojne zadaće

a) tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj

- Poticanje na tjelesnu aktivnost
- Razvoj koordinacije, preciznosti i spretnosti tijekom baratanja predmetima i kretanja
- Poticanje higijene u skupini i osobne higijene
- Poticanje na pranje ruku nakon aktivnosti
- Razvijanje fine motorike šake
- Razvijanje smisla za lijepo
- Razvoj složenih senzornih vještina

b) emocionalno-socijalni razvoj ličnosti

- Poticanje na rad u grupi i složne odnose
- Poticanje na dijeljenje pribora
- Poticanje razvoja pozitivne slike o sebi

c) spoznajni razvoj

- stjecanje iskustva istraživanjem odnosa i veza među predmetima
- razvoj logičkog zaključivanja, mišljenja, pamćenja, pažnje i koncentracije
- razvoj taktilne percepcije, stjecanje iskustva dodirom

- razvoj vizualne percepcije, stjecanje iskustva vidom
- razvoj pozornosti, pamćenja i operativnog mišljenja

d) komunikacijsko-stvaralački razvoj

- razvoj govornih vještina, vještina slušanja i razgovaranja
- razvoj likovnog stvaralaštva
- razvoj osjetljivosti za oblikovanje na plohi

Motiv: Borove grančice

Likovni jezik:

- a) **likovni elementi:** strukturna crta
- b) **kompozicijska načela:** ritam, proporcije

Likovno područje: crtanje

- a) **likovna tehnika:** crtačka tehnika (olovka, tuš i štapići)
- b) **materijali i pribor:** olovka, crni tuš i štapići
- c) **postupci:** crtački (crtanje olovkom, štapićima)

Korelacija: Priroda i društvo, biologija

Metode:

- metoda usmenog izlaganja
- metoda razgovora
- metoda demonstracije
- metoda analitičkog promatranja
- metoda variranja

Socijalni oblici rada:

- individualni
- grupni
- frontalni

Priprema odgojitelja za rad: Pisana stručna priprema, pedagoška priprema, priprema materijala potrebnih za likovnu aktivnost, zaštita stolova. Postaviti ću materijale na stolove, podijeliti borove grančice svakom djetetu kako bi ih istražili pomoću vizualne i taktilne percepcije.

ARTIKULACIJA AKTIVNOSTI

Uvodni dio aktivnosti

U uvodnom dijelu likovne aktivnosti otići ćemo u šetnju borovom šumom u blizini vrtića. Tamo ću poticati djecu na istraživanje i zanimanje za borove. Postavljam ću im pojedinačno pitanja poput: „Kakve mirise osjećate u zraku?“, „Na što vas ti mirisi podsjećaju?“, „Jesu li borovi uvijek ovako zeleni? Što mislite zašto?“, „Ima li bor listove? Kakvi su?“ „Kakve su iglice i grane bora? Što osjećate kada ih opipate?“. Svako će si dijete tada uz moju pomoć odabrati jednu grančicu koju će ponijeti u vrtić.

Zatim, pri povratku u vrtić, skupit ću djecu u dnevnu sobu i podijeliti im povećala. Poticat ću djecu da vizualno i taktilno istražuju ponuđeni materijal. Reći ću im da pažljivo promotre svoju grančicu povećalom kako se na njoj ne bi skrivale nekakve posebne iglice ili drugi oblici. Kada se djeca upoznaju sa teksturom i oblicima, demonstrirat ću im tehniku crtanja pomoću crnog tuša i štapića. Pokazati ću im kako koristiti likovnu tehniku te kako štapićima i olovkom stvarati različite crte. Pokazat ću im vrste crta i načine njihove izvedbe. Odgovarati ću djeci na pitanja i nedoumice kako bi mogli krenuti na glavni dio aktivnosti.

Radni, glavni dio aktivnosti

Djeca sjedaju za stolove pripremljene za izvedbu likovne aktivnosti. Upućujem djecu da izaberu kako izvesti svoj likovni rad – pomoću tuša i štapića ili pomoću olovke. Djeca su slobodna na stolove uzeti svoju grančicu i povećalo te istraživati grančicu prilikom crtanja. Promatrat ću tijekom aktivnosti bez sugestija i poticati ću djecu da pronađu

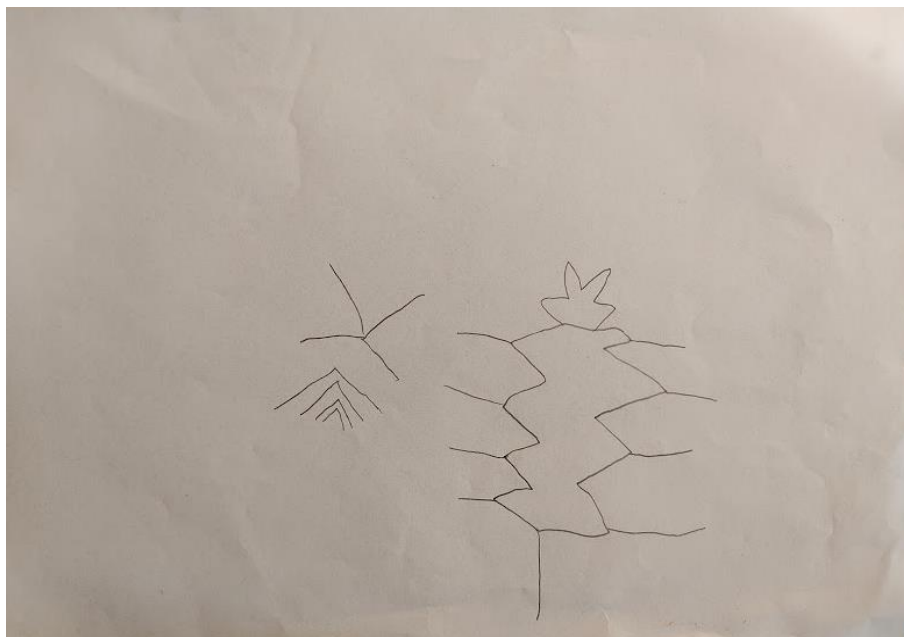
rješenje ukoliko se pojavi određeni problem. Poticati ću samostalnost i individualnost dječjih radova.

Završni dio aktivnosti

Kada padne interes za aktivnost i po završetku crtanja, radove ćemo ostaviti da se suše te ću porazgovarati s djecom o tome koja im je tehnika bila draža, koja manje draga i zbog čega. Upitat ću ih da pokažu gdje su koristili deblju liniju, a gdje tanju i jesu li sve linije ravne. Na kraju aktivnosti zajednički ćemo pospremiti stolove i pribor te analizirati dobivene likovne radove.

8.2. Likovni radovi

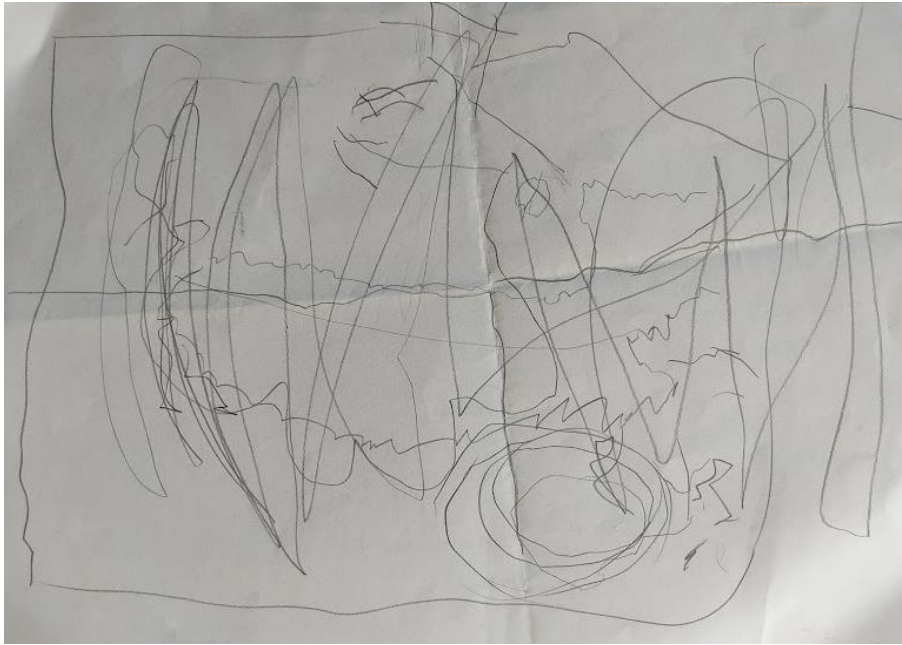
U nastavku se nalaze fotografije dječjih likovnih radova te njihovi komentari zabilježeni prilikom provedbe aktivnosti.

Slika 11. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4 godine).

“To su iglice ke je vetar otpuha s bora pa sad lete u zraku.”

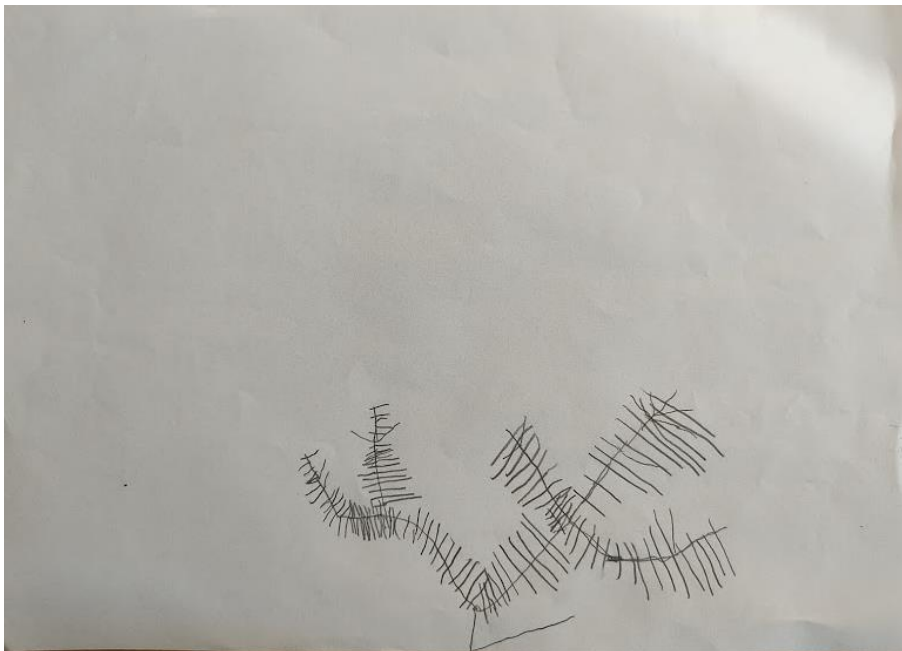
Izvor: Marta Šestan

Slika 12. „Borove grančice“, olovka (dječak, 4,5 godina).

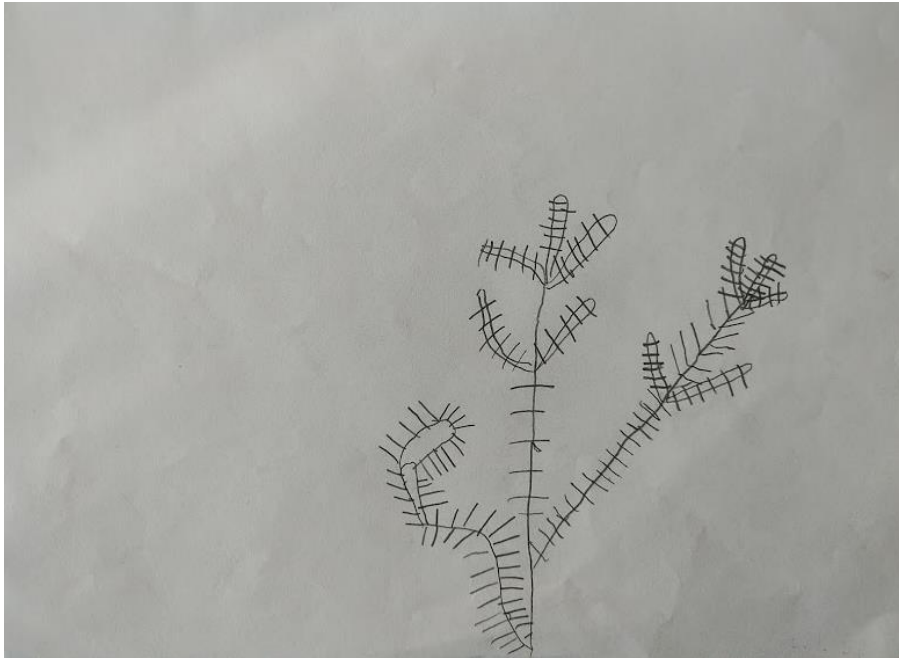
“Tu je traktor bi i pokosi je bor i iglice.”

Izvor: Marta Šestan

Slika 13. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 5,4 godina).

Izvor: Marta Šestan

Slika 14. „Borove grančice“, olovka (dječak, 5,8 godina).

Izvor: Marta Šestan

Slika 15. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 5,6 godina).

“To je bor kega je moj nono posika ali je bi joko lipi i baš mi fali.”

Izvor: Marta Šestan

Slika 16. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 3,4 godine).

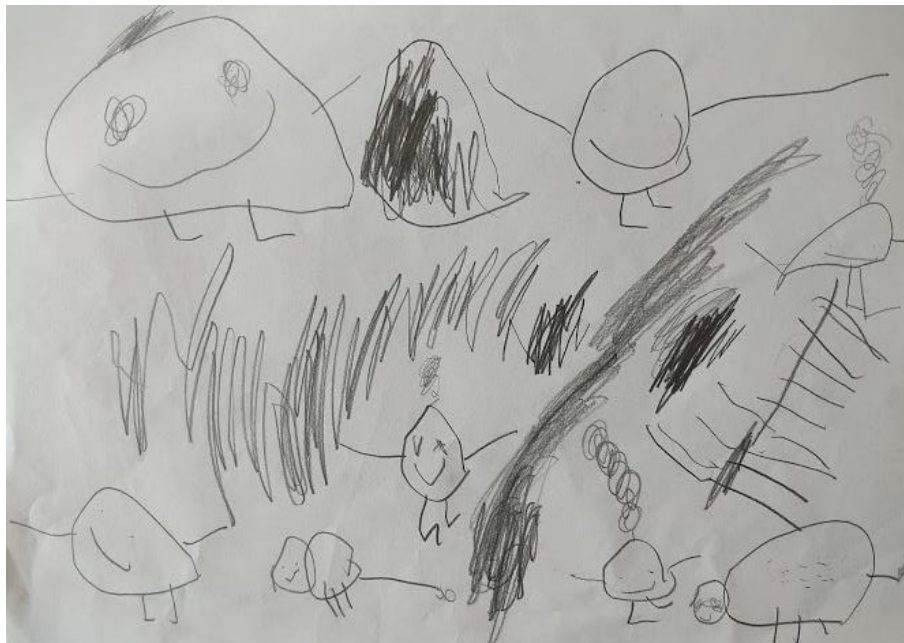
Izvor: Marta Šestan

Slika 17. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4,7 godina).

“To je najveći bor na svijetu, veći je i od mojega tate.”

Izvor: Marta Šestan

Slika 18. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4,2 godine).

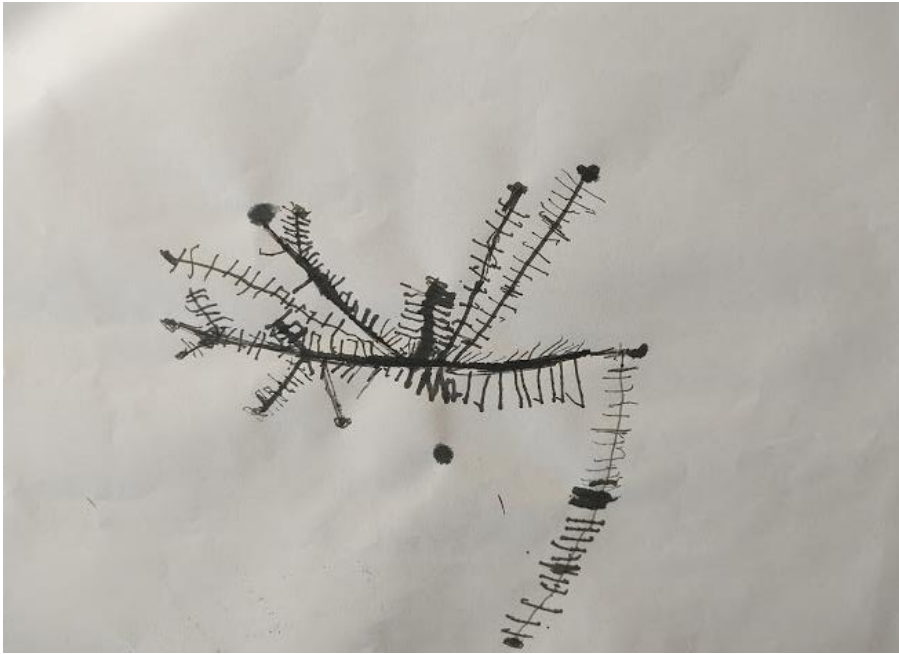
“Moja mama i tata i Biba su kupili bor s puno iglica u Poreču.”

Izvor: Marta Šestan

Slika 19. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,3 godina).

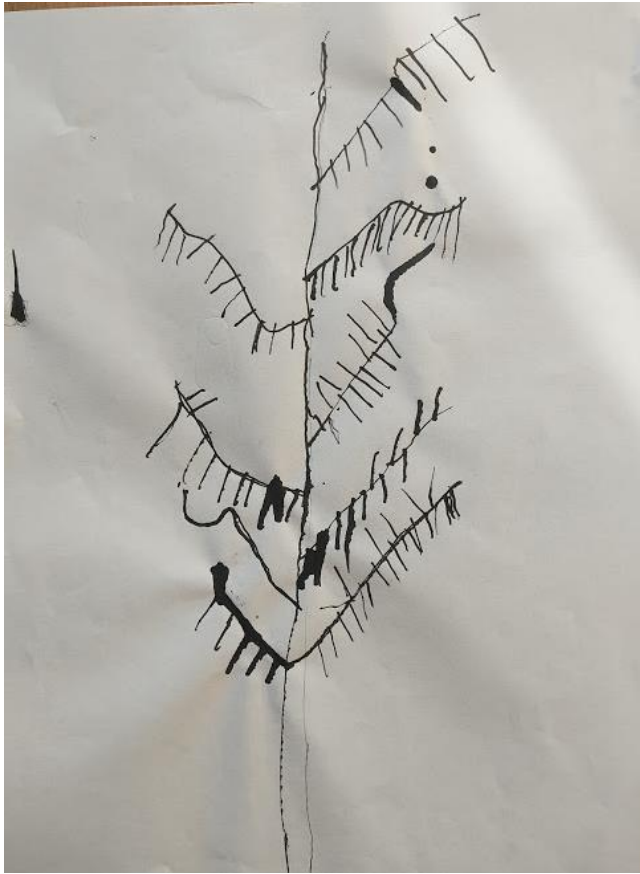
Izvor: Marta Šestan

Slika 20. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,4 godina).

“To je vetar pokida malo grane pa su se slomile.”

Izvor: Marta Šestan

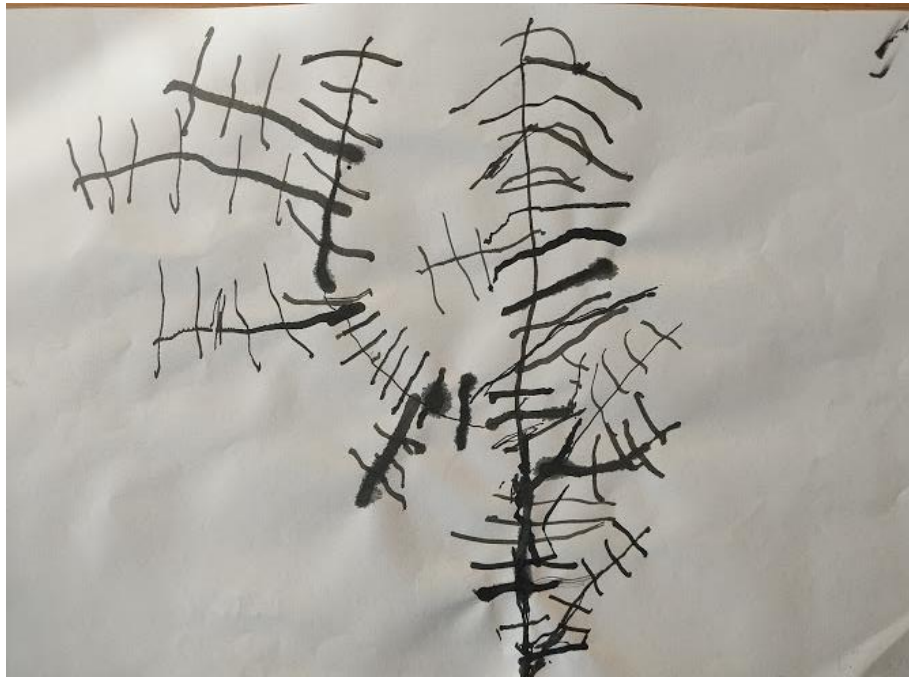
Slika 21. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,5 godina).

Izvor: Marta Šestan

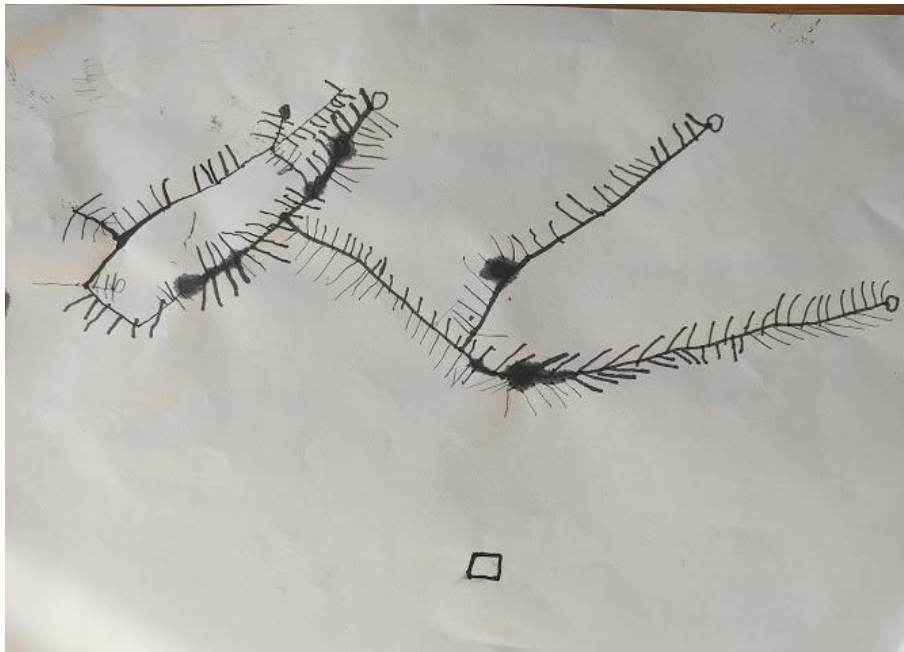
Slika 22. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (djevojčica, 6,9 godina).

Izvor: Marta Šestan

Slika 23. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,10 godina).

Izvor: Marta Šestan

Slika 24. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,10 godina).

Izvor: Marta Šestan

8.3. Osvrt na provedenu aktivnost

Promatrajući djecu u likovnom izražavanju i dobivene radove, primjećujem da su djeca u radovima pokazala samostalnost i individualnost. U dva rada primjećujem pogledavanje u tuđi rad (slika 15. i slika 17.) što pripisujem snažnom prijateljskom odnosu djevojčica koje sve rade zajedno i uvijek pomažu jedna drugoj. Većina je djece realizirala svoj crtež onako kako su zamišljali te se u većini radova može prepoznati zadana tema. Radovi 12., 16. i 18. realizirani su na posve drugačiji način te se u njima prepoznaju oblici karakteristični za fazu izražavanja primarnim simbolima. U radovima 14., 17., 19. može se prepoznati velika predanost radu i pomno istraživanje detalja

borovih grančica . Na slici 22. dijete veliku pažnju pridaje obliku iglica te pažljivo povlači linije pazeći na njihovu strukturu, debljinu i oblik. Djeca su za vrijeme procesa likovne aktivnosti zadržala interes za rad i koncentraciju te likovnu aktivnost smatram uspješnom i primjerenom dobi djece.

10. ZAKLJUČAK

Likovna aktivnost u predškolskoj dobi je jedan od oblika komunikacije djece. Oni putem raznih simbola i oblika prenose poruku. Dobiveni rad je rezultat usmjerenosti djece na proces njegove izgradnje, njegove emocije i razmišljanja pri stvaranju rada, a ne na krajnji proizvod. Odgojitelj to treba prepoznati i provoditi odgojno-obrazovni rad u skladu s individualnim sposobnostima i mogućnostima djece. Kako bi to postigao potrebno je u likovnim aktivnostima osigurati djeci poticajno okruženje i ne usmjeravati i ometati njihov likovni izraz.

Cilj likovnih aktivnosti je kod djece razviti kreativnost. Razvojem kreativnosti dijete razvija i druge unutarnje procese poput onih misaonih, logičkih, motoričkih, povećava se koncentracija te pomaže u izgradnji samopouzdanja. Kako bi odgojitelj djetetu to omogućio, potrebno mu je znanje iz područja metodike likovne kulture. Djeca imaju individualne potrebe i sklonosti u likovnom izražavanju, stoga za objektivnu analizu dječjih radova i uvid u njihov stupanj razvoja i razmišljanja, potrebno je poznavati faze likovnog izraza djece te likovne tipove djece. Pomoću tih elemenata odgojitelj je u mogućnosti pratiti dječji napredak te dobiva uvid kako pristupati pojedinom djetetu. Odgojitelj je djetetov primjer i djeca od njega „upijaju“ obrasce ponašanja te toga mora biti svjestan. Kao takav, u likovnim aktivnostima bi kod djece trebao poticati individualnost, samostalnost, maštovitost, slobodu izraza i istraživanje kako bi djeca mogla ostvariti svoj kreativni potencijal. Proučavajući literaturu za pisanje ovog rada saznala sam u kojoj mjeri likovne aktivnosti utječu na cjeloukupni razvoj djeteta te koliko je važno njihovo provođenje u odgojno-obrazovnim ustanovama. Kroz praktični dio rada spoznala sam veličinu odgojiteljeve uloge te važnost njegovih pristupa, postupaka, pripreme i motivacije na likovnu motivaciju djece te u konačnici njihove radove i želju za likovnim aktivnostima.

11. LITERATURA

KNJIGE:

1. BELAMARIĆ, D. (1987.). *Dijete i oblik: likovni jezik predškolske djece: knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre*. Drugo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
2. GRGURIĆ N. I JAKUBIN, M. (1996.). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
3. HERCEG L., RONČEVIĆ, A. I KARLAVARIS B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*, Zagreb: Alfa.
4. SLUNJSKI, E. (2013.). *Kako djetetu pomoći da... (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Zagreb: Element
5. ŠPARAVEC, J. (2018.). *Drvo ili mjesec – likovni odgoj za najmlađe*. Zagreb: Ostvarenje.

MREŽNI IZVORI:

1. Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/78-kompetencije> [Pristupljeno: 10.06.2021.]
2. BALIĆ-ŠIMRAK, A. (2010.). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. [online] 16 (zima 2010/ proljeće 2011). str. 2-8. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124737> [Pristupljeno: 20.05.2021.]
3. NOVAKOVIĆ, S. (2014.). Croatian Journal of education. *Preschool Teacher's Role in the Art Activities of Early and Preschool Age Children*. [online] 17 (2). str. 153-163. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=202953 [Pristupljeno: 23.05.2021.]
4. ŠARANČIĆ, S. (2014.). Dobrobiti likovnog stvaralaštva. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*. [online] 154 (1-2). str. 91-104. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/138833> [Pristupljeno: 5.6.2021.]

12. POPIS SLIKA

Slika 1. Titrajno risanje, olovka - 2. godine (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 2. Kružno risanje, olovka – 2 godine (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 3. Kružni oblici, stvarni objekti „garderoba“ – 3,5 god (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 4. Izražavanje primarnim simbolima: Prvi prikaz čovjeka “glavonožac“ (Belamarić, 1987)

Slika 5. “ Igramo se vlaka“. Pokret tijela, ruku i izrazi lica. Olovka - 4god. (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 6. Mama me češlja. “Za češljanje su najvažniji kosa i češalj”, olovka - 4,5 god (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 7. „Slavimo rođendan“. Izražen pokret, profil, karakterizacija, odnos cjeline i detalja. (Grgurić, Jakubin, 1996)

Rub papira označava liniju tla. Emotivna proporcija Olovka. 7god. (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 8. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka. 7god. (Grgurić, Jakubin, 1996).

Slika 9. Prikaz akcije u fazama kretanja: Nogomet (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 10. Geometrijska perspektiva, lavirani tuš - 11god (Grgurić, Jakubin, 1996)

Slika 11. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4 godine). Izvor: Marta Šestan

Slika 12. „Borove grančice“, olovka (dječak, 4,5 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 13. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 5,4 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 14. „Borove grančice“, olovka (dječak, 5,8 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 15. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 5,6 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 16. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 3,4 godine). Izvor: Marta Šestan

Slika 17. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4,7 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 18. „Borove grančice“, olovka (djevojčica, 4,2 godine). Izvor: Marta Šestan

Slika 19. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,3 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 20. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,4 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 21. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,5 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 22. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (djevojčica, 6,9 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 23. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,10 godina). Izvor: Marta Šestan

Slika 24. „Borove grančice“, crni tuš i štapići (dječak, 6,10 godina). Izvor: Marta Šestan

SAŽETAK

Likovno izražavanje djeci pruža užitek, igru te potiče razvoj raznih sposobnosti. Omogućuje djetetu da kroz rad iznese svoja razmišljanja, emocionalna stanja, spoznaje i iskustva koje ne može ili ne želi izraziti verbalno. Odgojitelj kao jedna od važnijih osoba u životu predškolskog djeteta treba poticati njegovu samostalnost, slobodu i individualnost u likovnom stvaralaštvu. Kako bi to postigao, potrebna su znanja i vještine iz područja metodike likovne kulture, pedagogije i psihologije te niz osobina poput kreativnosti, snalažljivosti, strpljenja, empatije, i želje za odgojno-obrazovnim radom. Upoznavanje i razumijevanje likovnog rada djeteta predškolske dobi moguće je uz poznavanje faza likovnog razvoja koje se dijele na: faza izražavanja primarnim simbolima, faza izražavanja složenim simbolima, faza intelektualnog realizma i faza vizualnog realizma. Potrebno je i prepoznati likovni tip djeteta kako bismo saznali način na koji se dijete izražava. Bez obzira na individualne različitosti i tempo razvoja, svako dijete prolazi kroz sve faze likovnog razvoja. Taj proces ne obuhvaća samo razvoj likovnog rada i njegovu jasnoću već i mentalno, emocionalno, kognitivno i motoričko sazrijevanje.

KLJUČNE RIJEČI: likovno stvaralaštvo, likovni izraz, predškolsko dijete, odgojitelj, predškolski odgoj

SUMMARY

Artistic expression gives children pleasure, play and encourages the development of various abilities. It allows children to express their thoughts, emotions, cognitions and experiences through artwork if they can't express them verbally. Preschool teachers are among the most important role models in the life of preschool children. Therefore, they have to encourage independence, freedom and individuality in their artistic creations. To achieve this, they need expertise in the fields of art methodology, pedagogy and psychology. Additionally, they should demonstrate traits such as creativity, resourcefulness, patience, empathy and desire for educational work. It is only possible to understand a preschool child's artwork if the stages of the child's artistic development are known. These stages are the following: phase of expressions with primary symbols, phase of expressions with complex symbols, intellectual realism phase and visual realism phase. It is also needed to recognize the child's artistic type to know how they express themselves. Regardless of individual differences and pace of development, all children go through all of these developmental stages. These stages involve mental, emotional, cognitive and motor maturation, not just maturity of the artwork itself.

KEYWORDS: artistic creation, artistic expression, preschool children, preschool teachers, preschool education